

Tractatus II.

De Irregularitatibus.

Caput I. De irregularitate generatim	710
Caput II. Irregularitates ex delicto singillatim consideratae.	
§ 1. Sacrilega baptismi iteratio vel susceptio	712
§ 2. Ordinum illicita susceptio et usurpatio	712
§ 3. Violatio censurarum per exercitium ordinis sacri	713
§ 4. Crimina alia, quae ipso jure irregularitatem inducunt	714
§ 5. Homicidium et mutilatio ut causa irregularitatis	716
Caput III. Irregularitates ex defectu singillatim consideratae.	
§ 1. Defectus natalium seu ortus illegitimus	720
§ 2. Defectus animi	721
§ 3. Defectus libertatis	721
§ 4. Defectus corporis	722
§ 5. Defectus aetatis	723
§ 6. Defectus sacramenti, seu bigamia	723
§ 7. Defectus lenitatis	724
§ 8. Defectus famae, seu infamia	725

Appendix I.

Series chronologica propositionum damnatarum.

1. Articuli 45 Joannis Wicleff	728
2. Articuli 30 Joannis Hus	730
3. Propositiones 9 Petri Oxomensis	732
4. Errores 41 Martini Luther	732
5. Propositiones 79 Michaelis Baji	735
6. Propositio de aequalitate SS. Petri et Pauli Ap.	739
7. Propositiones 5 Cornelii Jansenii	739
8. Propositiones 45 ab Alexandro VII. damnatae	740
9. Propositiones ab Innocentio XI. damnatae (65 etc.)	743
10. Propositiones 68 Mich. de Molinos ab eodem Innoc. XI. damnatae	747
11. Propositiones 2 (de peccato philosophico) ab Alex. VIII. damnatae	752
12. Propositiones 31 ab eodem Alexandro VIII. damnatae	753
13. Propositiones 23 de amore puro ab Innocentio XII. damnatae	754
14. Propositiones 101 Paschasii Quesnelli	756
15. Propositiones 5 de duello a Benedicto XIV. damnatae	762
16. Propositiones 85 synodi Pistoriensis a Pio VI. per Constit. „ <i>Auctorem fidei</i> “ damnatae	762
17. Syllabus Pii IX. et theses in Encycl. <i>Quanta cura</i> damnatae	782
18. Propositiones 40 Rosmini Serbati a Leone XIII. damnatae	791

Appendix II.

Catalogus scriptorum de theologia morali et practica	795
Index alphabeticus rerum, quae in utroque volumine hujus Theologiae moralis continentur	821

Theologia moralis specialis.

PARS II.

De subsidiis vitae christianae agenda.

Postquam officia illa pertractavimus, quibus *per se* mores hominis tum secundum rationalem naturam spectati, tum christiano caractere elevati, continentur, ad media sive adjumenta oculos convertere debemus, quae exstant ad mores illos exprimendos et promovendos tum utilia, tum necessaria.

Ordo quidem universalis quum postulet, ut bonos praemium, poena malos maneat, eo ipso adjumenta quaedam officiorum et legum servandorum constituta esse intelligimus: quapropter ethica etiam in parte generali de legis sanctione, de praemiis et poenis, agit. Verum de praemiis et poenis in supernaturali ordine a Deo statutis agere omittimus, quum hujus tractationis locus proprius in theologia dogmatica sit. De aliquibus tantum poenis humanitus constitutis pauca disserere institutum, de ecclesiasticis illis poenis videlicet, quarum confessarius in suo munere rationem diligenter habere debet. Quarum praecipuas ecclesiasticas *censuras* esse, infra patebit, eaque recte inter media recenseri, quibus Ecclesia homines christianos intra officiorum limites continere conetur gravioresque excessus pro potestate sua a Christo accepta severius castiget.

At imprimis de longe alio adjumentorum genere nobis sermo esse debet. Nimirum officia christianae vitae quaedam sunt ex sese altioris omnino ordinis naturam ejusque vires excedentis, quae ut impleri possint, necesse est, humanae facultates eleventur atque supernaturali vi et energia instruantur; alia sunt, quae utcumque quidem per naturales vires impleri queunt, sed ut oportet ad salutem atque aeternam vitam, non possunt impleri, nisi Deus supernaturali auxilio juvet, transmutet hominem eumque supernaturalis meriti excellentiae conformem efficiat. Transformatio illa ejusque augmentum, si de adultis quidem loquimur, ipsius hominis, divinae gratiae auxilio adjuti, actibus praeparatur, promovetur, completur. Instrumenta autem hujus transformationis seu justificationis sunt *Sacramenta N. Legis* „per quae omnis vera justificatio vel incipit, vel coepta augetur, vel amissa reparatur“. Trid. sess. 7 *proem. de Sacramentis*.

Hinc totam hanc theologiae morales *secundam partem* in duos libros dividimus, quorum unus de mediis positive adjuvantibus et divinae gratiae auxilium conferentibus, seu de *Sacramentis* agit, alter de mediis coërcentibus, seu de *poenis*.

Liber I.

De Sacramentis.

2 Divinae gratiae auxilium, quo ad implenda christiana officia indigemus, non solis quidem sacramentis, sed etiam aliis mediis nobis conciliare possumus. Nihilominus illa alia media neque sejuncta prorsus ac separata sunt a sacramentis, neque per se tam uberes gratiae fontes constituunt. Quare eo magis hic illa praetermittere possumus, quod ad orationem fere revocantur, de oratione autem ejusque necessitate et efficacia jam superius in I. parte actum est.

Sacramenta vero, quae Christus Ecclesiae suae concredidit, instrumenta sunt, quibus inhaerentem nobis sanctitatem acquirimus et augemus, et per quae jure quodam nostro illa auxilia actualia tenemus, quibus suo tempore Deus nos protegit atque corroborat ad tentationum pericula superanda et mandata divina sancte servanda. Quae ex se jam gravissima ratio est, cur de sacramentis accurate nobis agendum sit. Accedit alia quoque ratio. Ex donis illis divinitus institutis sua sponte multae ac novae obligationes hominis christiani oriuntur, quae tum administratos sacramentorum tum susceptores respiciunt. Quare iterum consequitur, ut vix quidquam melius et accuratius a sacerdote perspici debeat tum sua ipsius causa, tum propter eos, quos erudiendos suscipit, quam quod doctrina catholica de sacramentis tenet.

„Quum omnis christianae doctrinae pars pastoris scientiam diligentiamque desiderat, tum sacramentorum disciplina, quae et Dei jussu necessaria et utilitate uberrima est, parochi facultatem et industriam postulat singularem, ut ejus accurata et frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus praestantissimae et sanctissimae res digne et salutariter impertiri possint, et sacerdos ab illa divini interdicti regula non discedat: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.“ Cat. Rom. de sacramentis c. 1 n. 1. Fusioem quidem explanationem eorum, quae ad solam doctrinam spectant, dogmati relinquere debemus, ea praecipue tractaturi, quae praxi conveniunt.

Tractatus I.

De sacramentis generatim.

De hoc toto tractatu v. S. Thom. III. q. 60—65 inclus., S. Alph. l. 6 n. 1—94, Lugo *disputationes novem de sac. in genere*, aliosque scriptores infra laudatos; ex recentibus: A. Gassner *Pastoral* cap. XII., Benger *Pastoralth.* § 104 et § 118—120, E. Müller *theol. moral.* l. 3 § 43—63.

Caput I.

De natura et divisione Sacramentorum.

§ 1.

Quid sit Sacramentum.

I. Sacramentum N. L. breviter definiri potest „Signum efficax gratiae“, vel paulo fusius: „Signum externum a Christo lege quadam institutum ad significandam et efficiendam internam gratiam.“

II. Signum illud externum ex duplici elemento componitur, ex materia et forma, quae a legitimo ministro adhiberi debent. Quare Concil. Florentin., vel Eug. IV. in *Instruct. ad Armenos* dicit: „Sacramenta tribus perficiuntur, vid. rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, et persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia: quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum.“

III. Gratia, quae efficitur, est tum habitualis, quae non ponentibus obicem statim confertur, tum actualis, quam tempore suo recipiendi jus quoddam per sacramenta datur: datur vero gratia diversa gradu et fine pro diversitate sacramentorum, et diversa pro diversa suscipientium dispositione.

IV. Gratia, etsi ex Trid. sess. 6 cap. 7 datur „secundum propriam cujusque dispositionem et cooperationem“, tamen in sacramentis producitur *ex opere operato* (Trid. sess. 7 can. 8), i. e. non propter merita ejus, qui suscipit, nec ejus, qui administrat, sed *vi ipsius ritus sacri* a Christo instituti et ejus nomine positi intuitu infinitorum ejus meritorum. Hoc operandi modo sacramenta N. Legis tum a sacramentis L. Vet., tum a sacramentalibus distinguuntur.

Sacramenta V. L. transmittit. De sacramentalibus haec pauca: Sacramentalia sunt ritus et caerimoniae sacrae ab Ecclesia institutae, aut res ab ipsa sacratae et benedictae, ad pium et salutarem usum fidelium destinatae. Porro haec non fiunt immediate nomine Christi, neque effectum certum gratiae eo ipso producent, quod instituta sunt et peraguntur; sed effectum suum sortiuntur *ex impetratione*, qua Ecclesia per suos ministros a Deo auxilia utentibus implorat. Quare sacramentalia 1) non efficiunt idem ac sacramenta, 2) neque effectus ad eandem causam refertur, 3) neque tam infallibiliter producit. Cf. Suarez *de sacram. disp.* 15 sect. 4 „dicendum tertio.“

§ 2.

De numero Sacramentorum.

De sacramentorum numero solemnem Ecclesiae definitionem habemus in Concil. Trid. sess. 7 can. 1: „Si quis dixerit, sacramenta N. Legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino N. instituta; aut esse plura vel pauciora quam septem, vid. baptismum, confirmationem,

eucharistiam, poenitentiam, extremam unctionem, ordinem et matrimonium, aut aliquod horum septem non esse vere et proprie sacramentum: A. S.“

At definitum non est, septenarium illum numerum sumi de infima omnium sacramentorum divisione, imo id re ipsa non obtinere, saltem in uno ordinis sacramento, postea de eo tractantes videbimus, quum negari nequeat, unum ordinis sacramentum plures quasi species infimas vel partes sub se continere.

§ 3.

De divisione Sacramentorum.

5 Sacramenta illa septem diverso modo in quosdam ordines distinguuntur.

I. Secundum effectum, ad quem producendum principaliter instituta sunt, distinguuntur sacramenta *mortuorum et vivorum*.

Sacramenta mortuorum ea sunt, quae non supponunt hominem spiritualiter vivum, sed quae ex sua institutione suoque fine id habent, ut hominem spiritualiter mortuum, i. e. letali peccato obnoxium, ad vitam seu gratiam sanctificantem restituant.

Sacramenta vivorum sunt, quae supponunt hominem spirituali et supernaturali vita donatum, seu in statu gratiae sanctificantis existentem, quaeque id ex sua institutione habent, ut vitam supernaturalem augeant atque conservent.

Aliis verbis discrimen inter sacramenta mortuorum et vivorum ita exprimitur, ut priora dicantur ex sua institutione *dare gratiam primam*, posteriora *dare gratiam secundam*: quod utique de gratia sanctificante intelligitur. *Prima* vocatur ea, qua *incipit* sanctificatio seu justificatio, sive lapsus in peccatum personale grave et reparatio pluries praecessit, sive non; nam in *qualibet* reconciliatione peccatoris gratia sanctificans, quae incipit, vel restituit statum justificationis, *gratia prima* vocatur: quodlibet augmentum gratiae sanctificantis, sive secundo, sive tertio etc. augetur, vocatur *gratia secunda*.

II. Pro diversa necessitate, qua sacramenta suscipi debent, dividuntur:

- 1) Sacramenta *necessaria*, aut tantummodo *convenientia*;
- 2) Sacramenta *necessaria pro singulis*, aut *necessaria pro communitate*;
- 3) Sacramenta, quae singulis necessaria sunt, aut *medii*, aut *praecipiti tantum* necessitatem habent.

Necessitas autem *medii* in eo consistit, quod sacramentum aliquod, idque per se solum, ex institutione hoc habeat, ut conferat positivum aliquod donum divinum ita necessarium, ut sine eo salus aeterna attingi nequeat: quodsi, deficiente sacramento, suppetat alia via, qua ille defectus suppleri possit, necessitas *medii* quoad sacramentum vocatur *hypothetica*: si non suppetat, necessitas est *absoluta*.

III. Pro diverso usu in christiana vita sacramenta distinguuntur *iterabilia et non iterabilia*.

Iterari nullatenus possunt ea, quae characterem imprimunt: baptismus, confirmatio, ordo. — Extrema unctio et matrimonium, mutato statu possunt iterari, non possunt eodem statu vel conditione manente.

IV. Pro diversa habitudine ad subjectum, quod sacramentum suscipit, eadem sacramenta sunt aut *formata*, aut *informia*, prout effectum gratiae vere producerunt, aut valide quidem, sed sine effectu gratiae collata sunt, gratiae effectu nimirum suspenso aut plane frustrato.

Plenior explicatio. Ad I. 1. Sacramenta mortuorum per se sunt solum baptismus et poenitentia. Reliqua sunt sacramenta vivorum. Attamen, ut infra dicetur, extrema unctio id etiam ex sua institutione habet, ut gratiam primam conferre possit, quamquam suscipi per se debet post statum gratiae recuperatum.

2. Alia sacramenta, Eucharistia, confirmatio, ordo, matrimonium id ex sua institutione nullatenus habent, ut gratiam primam conferant. Quare sacrilegii reus est ille, qui sciens haec sacramenta in statu peccati suscipit; imo ante Eucharistiam confessio requiritur. At gravior quaestio movetur, num ille, qui, bona fide putans, se esse in statu gratiae, etsi non est, cum attritione sive dolore imperfecto sacramentum vivorum suscipit, justificetur: aliis verbis, num sacramenta vivorum aliquando per accidens *gratiam primam* conferant.

Probabiliter id affirmatur, uti a S. Thom. III. q. 79 a. 3, S. Alph. l. 6 n. 6; aliis id negantibus, ut Tournely *de Euch.* quaest. 6 art. 3 conclus. 2, Vasquez, Simmonet.

Ipsa res vere dubia manet. Nam id tandem pendet a divina institutione; conjecturam igitur habere possumus, certam probationem ex fontibus revelationis non habemus, ut scite animadvertit Ben. XIV. *de syn. dioec.* l. 7 c. 11 n. 1; „controversia est“, ait, et res, „quae unice a divina institutione pendet, nobis hactenus per Ecclesiam non manifestata.“ Ratio, ex qua probabilis omnino conjectura ducitur, est haec: non poenitentibus obicem sacramenta conferunt gratiam ex opere operato (ex Trid.); atqui ille non ponit obicem, qui cum bona fide et cum attritione ad sacramenta accedit, aliter ne sacramentum mortuorum quidem cum fructu recipere posset; ergo ille dicendus est gratiam sacramenti accipere. Verum probabilis quidem, sed non certa est ratio; nam hoc est, quod quaeritur, utrum pro sacramentis vivorum ipse defectus status gratiae obex sit necne. Quare merito Suarez (*de extr. unct.*) disp. 41 sect. 1 n. 19 dicit: „In ceteris — praeter extremam unctionem — id solum habetur ex pia et probabili conjectura.“

Attamen praeter hanc operationem sacramentis ut talibus propositam, qua se. non poenitentibus obicem ex opere operato gratiam conferunt, pro sacramento SS. Eucharistiae specialis ratio probabilis habetur, cur pie in Domino confidere possimus, fore, ut Christus Dominus, si minus ex opere operato, tamen exoratus ab eo, apud quem personaliter sub speciebus eucharisticis divertit, gratiam perfectae caritatis et contritionis concedat, atque ita hominem e statu peccati in statum justificationis transferat.

3. E contrario sacramenta mortuorum, si ab homine jam justificato suscipiuntur, augere gratiam sanctificantem, certum est, neque salva fide potest negari. Certissime enim ille non ponit obicem, qui est *melius* dispositus; atqui non ponentibus obicem gratiam ex opere operato conferri, doctrina fidei catholicae est.

7 Ad II. 1. Qua necessitate singula sacramenta necessaria sint, explicandum erit in singulis sacramentis infra.

2. Ex explicatione necessitatis medii supra data sequitur, sola sacramenta mortuorum, si severe loquimur, esse necessaria necessitate medii. Attamen aliqualis necessitas medii etiam pro S. Eucharistia statuitur, quatenus secundum divinam voluntatem est medium moraliter necessarium ad gratiam sanctificantem *conservandam*. — Dein extrema unctio in certo quodam casu fieri potest necessaria necessitate medii.

3. Diversa diversorum sacramentorum necessitas quo melius intelligatur, necesse est, ut breviter indicetur, quisnam sit singulorum sacramentorum singularis effectus, seu quae sit ratio peculiaris, cur hoc et illud sacramentum sit institutum.

Diversus ille diversorum sacramentorum finis, imprimis sacramentorum, quae vivorum vocantur, maxime ex diversis auxiliis gratiae actualis repetitur, ad quae jus quoddam speciale sacramenta homini conciliant. Quod peculiare auxilium vocatur *gratia sacramentalis* qua talis sacramenti: quamquam gratia sacramentalis vocatur etiam — idque vi vocis rectius — totus sacramenti effectus, i. e. gratia sanctificans, at non sola qua talis, sed quatenus radix est et causa, cur pro diversis necessitatibus diversa auxilia gratiae actualis dentur.

Porro 1) effectus baptismi est regeneratio, ut videlicet homo, qui per naturam est filius Adae atque per eum membrum naturae peccatricis, damnationis reus, fiat per adoptionem filius Dei, membrum Christi Domini atque haeres vitae aeternae, et simul accipiat gratiam, qua ut membrum Christi vivere possit.

2) Effectus confirmationis est robur mentis, quo homo aptus fiat ad conservandam gratiam regenerationis contra pericula et persecutiones.

3) Effectus SS. Eucharistiae est, ut alatur vita supernaturalis, augeatur et crescat.

4) Effectus poenitentiae est reconciliatio hominis post baptismum lapsi, ut denuo recipiat remissionem et gratiam.

5) Effectus extr. unctionis est abstergere reliquias peccatorum, mentis infirmitatem, diffidentiam, quo securior aegrotus in mortis periculo contra inimicum consistat.

6) Effectus ordinis est idoneos ministros Christi et Ecclesiae creare.

7) Effectus sacramenti matrimonii est conjunctionem matrimonialem sanctificare et ad ejus onera ferenda auxilium conferre.

8 Ad III. Trident. Concil. de caractere loquens sess. 7 can. 9 (*de sacr. in gen.*) definit, eum indelebiter imprimi; naturam ejus accuratius non explicat. „Si quis dixerit, in tribus sacramentis, baptismo sc., confirmatione, et ordine non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale et indelebile, unde ea iterari non possunt: A. S.“ Communius theologi eum reponunt in quadam confor-

matione cum Christo homine, quum in quolibet horum sacramentorum ille, qui suscipit, Christo consecratur et immutabiliter ad ejus famulatum in diverso gradu, deputatur.

Ad IV. 1. Sacramenta, saltem plurima, posse valida, at simul informia esse, extra dubium est. Valide enim aliquis baptizatur, confirmatur, ordinatur, ungitur, matrimonium contrahit, etiam quando haec sacramenta sacrilege ac sine ullo fructu gratiae, i. e. informiter, suscipit.

Nec vero sacrilegam esse susceptionem necesse est, ut sit informis. Si ipsa modo dispositio a Christo requisita et absolute necessaria deest, quamquam fortasse sine nova culpa ejus qui suscipit sacramentum, gratiae effectus non producitur.

2. Verum gravissimi momenti quaestio est illa, quae cum modo dictis intime cohaeret, quam vocant *de reviviscentia sacramentorum*, scilicet sacramentum, quod informe erat, seu quodammodo exanime, possitne postea vivum fieri eo sensu, ut tunc effectum suo potiri incipiat. Quod a Vasquez aliisque negatur, communius vero a theologis defenditur. Cf. Suarez *in III. p. S. Thom.* d. 28 sect. 5; Lugo *de sacram. in gen.* d. 9. n. 22 sqq., S. Alph. l. 6 n. 87.

Et re quidem vera, hanc quasi excitationem sacramenti quoad baptismum contingere, et traditio et gravissima ratio theologica suadet, imo plane videtur demonstrare. Notum est effatum illud S. Aug. (*de bapt. contra Donatistas* cap. 12): „Tunc valere incipiet (baptismus), quum illa fictio veraci confessione recesserit.“ — Imo quoad *aliquem* baptismi effectum plane videmur cogi, ut reviviscentiam statuamus. Extra controversiam enim esse debet, eum, qui statim post baptismum sine ullo peccato actuali postea commisso moritur, sine ullo poenae temporalis reatu statim in coelum admitti, neque pro peccatis ante baptismum commissis temporalem poenam in altera vita luendam amplius habere: quapropter in Florent. *decr. ad Armenos* etiam adjungitur: „Baptismi effectus est remissio omnis culpae originalis et actualis, omnis quoque poenae, quae pro ipsa culpa debetur . . . *morientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum coelorum et Dei visionem perveniunt.*“ Jam vero ex una parte certum est, nullam culpam remitti sine aliqua ejus retractatione vel dolore; ex altera vero parte incredibile est, omnes catechumenos cum tanta animi praeparatione et perfectione accedere ad baptismum, ut de omni etiam levissimo peccato dolentes, *omnium* culparum et consequenter poenae temporalis *omnis* remissionem in ipso baptismo jam consequantur. Ergo, si minus in ipso baptismo, necesse est, ut *propter baptismum postea*, saltem in illo momento, quo ex hac vita in statu gratiae decedunt, illum effectum re ipsa in se recipiant. Quod nihil est nisi aliis verbis dicere, quoad hunc effectum saltem in innumeris casibus reviviscentiam baptismi admitti debere.

Porro si unum effectum reviviscere posse statuimus, non est ratio, cur non etiam quoad alios effectus et quoad alia sacramenta idem admittatur

ad minimum in iis sacramentis, in quibus par ratio est, eo quod aut nunquam aut saltem non pro certo tempore iterari possunt, in confirmatione dico, extrema unctione, ordine, matrimonio. — In Eucharistia autem reviscentia a nemine admittitur: in poenitentiae sacramento possitne accidere, acriter disputatur: de quo suo loco dicemus.

3. Sed ut sacramentum aliquod revera reviviscat, certa quaedam dispositio requiritur in eo, qui primo illud sine effectu gratiae recepit. Quaeenam vero sit illa dispositio necessaria, vide infra n. 50 et 52, videlicet saltem attritio, saepe contritio aut confessio.

Caput II.

De materia et forma Sacramentorum.

10 Sacramenta, ut dictum est, „tribus perficiuntur, materia et forma et persona ministri cum intentione etc.“ Quare de horum singulis agendum.

Materia et forma nominantur secundum analogiam ejus distinctionis, quae a schola in corporibus eorumque compositione fieri consuevit; siquidem quodlibet corpus materiâ et formâ constare docet. Sicut igitur in corporibus materia pars determinabilis est, ac per formam corpus substantialiter *tale* constituitur, forma vero illud elementum est, quod dat hoc determinatum esse: ita etiam in sacramentis forma vocatur, quae reliquum ritum magis determinat in suam significationem, materia est, quae significationem satis determinatam nondum habet.

11 Materia est plerumque res aliqua sensibilis, quae in ipso sacro ritu adhibetur, forma vero illa ritus pars, quae ad rem sensibilem ejusque usum accedit et communiter per verba reliquum ritum comitatur.

Doctrinam necessariam circa materiam et formam hisce complecti possumus:

I. Materia distinguitur remota et proxima. Prior dicitur ipsa res, quae adhibetur, e. g. aqua in baptismo, chrisma in confirmatione etc.; posterior est ipse actualis usus seu applicatio materiae remotae ejusque directio ad formam, quacum jungatur, scilicet aquae infusio in baptismo, unctio in confirmatione etc., in Eucharistia panis et vinum ut subjiciuntur verbis consecrationis.

II. Materia et forma, quum ad essentiam pertineant, in quam se habere facultatem Ecclesia negat, debent omnino adhiberi secundum divinam institutionem; aliter de valore sacramenti actum est. Ea autem, quae in materiae et formae applicatione a Christo ipso non plene ad infima determinata sunt, secundum Ecclesiae praescriptum fiant oportet. Omne igitur vitium in sacramentis sedulo cavendum est, et probe sciri debet, quatenam in singulis sacramentis sive certo, sive etiam dubie tantum sint essentialia. Et quia non semper usque ad ultimos apices scimus, quatenam a Christo ut necessaria elementa constituta sint: Ecclesiae praescripta, ut infallibilis ducis, ad amussim sunt servanda.

III. Materia cum forma uniri debet, idque pro diversitate sacramentorum plus minusve arcte, scilicet semper ita, ut unum elementum ab altero vere determinetur.

IV. Porro in vitiis seu defectibus, quos minister declinando a norma per Ecclesiam praescripta committere potest, distinguitur defectus *essentialis* et *accidentalis*, dubius seu probabilis, et certus. *Accidentalis* ille vocatur, qui recedit quidem a praescripta norma circa materiam et formam, non ita tamen, ut eam in alteram mutet valoremve sacramenti attingat: si autem accidit, ut talis mutatio fiat valorque sacramenti attingatur, defectus est *essentialis*. Quando vero haec re ipsa fiant, in singulis sacramentis tractandum est.

V. Defectum accidentalem committere, etsi valor sacramenti in tuto positus sit, tamen pro majore minoreve rei gravitate peccatum est aut mortale, aut veniale. Defectum vero essentialem, etiam dubie essentialem, committere, naturâ suâ semper grave est peccatum.

Majoris explicationis causa nota circa essentialia defectus: 12

1. Si materia sive remota, sive proxima non manet secundum humanam aestimationem eadem illa, quam Christus instituit, defectus essentialis est. Dixi: „eadem secundum humanam aestimationem“; recte enim sumitur, Christum, quum certam materiam pro sacramento constitueret, communem aestimationem respexisse potius, quam artem physicam et chemicam: nihilominus etiam eas in dubio attendamus oportet.

Si forma seu verba secundum communem loquendi usum inter homines vigentem sensum non amplius faciunt, aut alium sensum quam forma praescripta, defectus est essentialis. Corruptio autem vel mutatio, quae in communi loquendi et intelligendi usu sensui non obstat, neque in sacramentali forma pro essentiali haberi potest.

2. Quare communiter statuuntur hae fere regulae:

1) Facilius forma corrumpitur, si litera mutatur aut omittitur in initio, quam in fine verbi, v. g. si dicis ‚matris‘ loco ‚patris‘.

2) Facilius essentialis defectus inducitur, si mutatio fit ex industria, vel in iis circumstantiis, quae pravam mentem manifestant, quam si fit ex inadvertentia aut linguae incitia. Celebre exemplum habemus in responso Zachariae Papae, qui formulam baptismi „Ego te baptizo in nomine Patria et Filia et Spiritus sancta“ validam judicavit, si facta esset ex incitia; invalidam, si ex consulto corruptio haec obtinisset.

3) De essentiali defectu committendo timeri debet, si forma pronuntiatur modo non satis audibili, eo quod non habeas satis certo veram elocutionem: de qua re cf. infra n. 243.

4) Essentialis defectus est, si materia et forma non ponuntur ab eodem ministro. Nam quum uterque ritus *unam* actionem sacram nomine Christi ponendam constituat, vere nihil fit, si talis divisio inducitur. Adde, quod verba plerumque ne *verum* quidem sensum exhibebunt.